

MONUMENTA INEDITA
RERUM GERMANICARUM
PRAECIPUE
BREMENSIUM.

Ungedruckte,

zur

Historie

des Landes/ und der Stadt

Bremen,

auch angränzender Dörter,

gehörig

Nachrichten/ Documente/

und

Arkunden/

gesamlet, und nun zuerst ans Licht gestellet

von

Johann Vogt,

Pastor am Königl. Dom in Bremen.

Des zweiten Bandes fünftes Stück.

B R E M E N,

Gedruckt in der Jani- und Meierschen Buch-
druckerei, 1763.

MONTAGNIER
MONTAGNIER

BREMENSIS

Ingenieur

St. Peter

St. Peter

St. Peter

St. Peter

St. Peter

St. Peter

M

G

A

17

18

19

20

MONUMENTA INEDITA

Historiarum

GISELBERTI

ARCHIEPISCOPI

Bremensis

ILLUSTRANTIA

Sorbericht.

Son Erzbischof Hildebold haben wir XII. vorher nie gedruckte Urkunden im 11ten Stück des zweiten Bandes mitgetheilet. Nach der Zeit hat der ungemein fleißige und um die Geschichte dieser Herzogthümer hochverdiente Herr General Superintendent PRATJE im 11ten Band der Herzogthümer Bremen und Verden p. 66. 67. abdrucken lassen HILDEBOLDI Archiep. Brem. Privilegium Civitati Stadens. concessum A. 1259.

de jure monetandi Consulibus & Burgensibus Civitatis Stadensis concessio. A. 1272.

Und mir ist noch bekannt worden.

HILDEBOLDI Archiep. Bremens. Confirmatio super Neo-Monasterii constitutione de Eleomofinis Ægrotantibus conferendis A. 1263.

v. de WESTPHAL. II. p. 44.

Hildebolds unmittelbarer Nachfolger war Giselbertus. Denn ob zwar von einigen Gerhard von der Lippe, Probst der Bremischen Kirche, zum Erzbischof vorgeschlagen worden; So vereinigten sich doch nachmahls die Stiffts Herren zu Bremen und wählten einhellig des verstorbenen

storbenen Zildebolds Mutter Schwester Sohn,
Giselbertum einen Grafen von Brunchorst,
welcher von A. 1274. bis 1307. der Bremis-
schen Kircher wohl vorgestanden. Es wird zwar
so wohl in der Historia Archiepiscoporum
Bremensium apud Lindenbrog p. 115. als
auch von Joh. Kennern und andern das 1306.
Jahr als das Sterbe-Jahr unsers Giselberti
angegeben; Daß Er aber den 25ten May 1307.
annoeh gelebet habe, erhellet aus einer bey Sta-
phorst befindlichen Urkunde von diesem Jahr.

Nur sind verschiedene bereits gedruckte Urkun-
den von Ihm bekannt; Nahmentlich:

I. GISELBERTI Archiepiscopi *Bremen-*
sis diploma conferens proprietatem ter-
ræ in *Bardenflete*. A. 1277.

v. Monum. inedit. R. Brem. T. II. p. 34.

II. - - - Charta super proprietatem
bonorum in *Mercele & Villa Borch* si-
torum. A. 1277.

l. c. p. 86.

III. - - - Conventio super Advoca-
tiam in *Leda*. A. 1277.

l. c. p. 88.

IV. - - - Charta super decimam in
Vthlede, quam *Henricus*, dictus de *Bre-*
ma, vendidit. A. 1277.

loc. cit. p. 89.

V. - - - Diploma Præposito &
Conventui in *Novo Monasterio* datum,

continens sententiam Synodi Bremensis de modio in colligendis decimis. A. 1277.

de WESTPHAL. T. II. p. 47.

VI. GISELBERTI Archiepiscopi Brem. Charta compositionis super Advocatiam quadrantis in *Katrepele*. A. 1278.

VOGT Monum. T. II. p. 91.

VII. - - - - Diploma restituens loca a civibus in *Trupa* injuste occupata. A. 1278.

l. c. p. 92.

VIII. - - - - Diploma, quo Sanctimonialibus confirmat omnia jura & Privilegia Antecessorum. A. 1280.

v. PRATJEN Br. & Verd. IV. p. 33.

IX. - - - - Diploma, quo bona universa Ecclesiae in *Osterholte* ab omni Advocatia liberat. A. 1280.

v. PRATJEN. l. c. p. 38.

X. - - - - Sententia Synodalis de Crimine perjurii & Usurarum. A. 1281.

v. de WESTPHAL. l. c. p. 50.

XI. - - - - Archiepiscopi BREM. Charta super Advocatiam in *Thedenevere*, & decimam in *Obernnyenlande*. A. 1281.

VOGT Mon. T. II. p. 96.

XII. - - - - Charta facultatem concedens, decimam in *Bochorst*, quam Villici

lici per mensuram presentabant, in agris colligendi. A. 1283.

l. cit. p. 98.

XIII. GISELBERTI Indulgentiæ pro Ecclesia *Neomonasteriensi*. A. 1283.

v. MUHLII Dissert. 570. WESTPHAL. T. II. p. 50.

XIV. - - - - Charta super Proprietatem unius quadrantis, siti trans pontem *Wiseve* in *Nienlande*. A. 1284.

VOGT l. c. p. 99.

XV. - - - - Archiepiscopi *Bremen*. Transsumtum in quo Cænobio *S. Mariæ* ad *Stadam* fundatio confirmatur. A. 1284.

v. G. ROTH res Stad.

XVI. - - - - Indulgentiæ XL. dierum *Novo Monasterio* concessæ. A. 1283.

v. MUHLIUS l. c. de WESTPHAL. II. 51.

XVII. - - - - Diploma, quo attestatur *Novum Monasterium* hactenus decimam in *Billewerder* quiete possedisse, monetque omnes & singulos ne in eadem possessione ulterius molestetur. A. 1285.

v. MUHLIUS l. c. de WESTPH. II. 52.

XIIX. - - - - Charta super decimam in *Lemmerdere*. A. 1285.

VOGT l. c. p. 101.

Bb 3

XVIII.

XIX. GISELBERTI Super Advocatiam villæ *Woldesbutle* ab Advocato in *Hagen* injuste usurpatam. A. 1286.

VOGT l. c. p. 102.

XX. - - - - Archiepiscop. *Bremensis* confirmatio decimæ, quam *Bordesbomenses* habent in villa *Bileveld*. A. 1286.
de WESTPH. II. p. 54.

XXI. TIDERICI, Decani *Bremensis* Ecclesiæ, ex mandato *Giselberti* Archiep. constituti Visitatoris, ordinatio cœnobii *Neomonasteriensis*. A. 1286

MUHL. l. c. p. 571. WESTPH, loc. cit.

XXII. GISELBERTI Archiepisc. *Brem.* charta super domum in *Tuchten* & proprietates, quæ *Echtwerde* dicuntur. A. 1287.

VOGT l. c. p. 104.

XXIII. - - - - Archiepiscopi *Bremensis* Privilegium datum Monasterio *Buxtebudensi*. A. 1287.

PRATJEN *Brem. & Verd.* IV. p. 187.

XXIV. - - - - Indulgentiæ Cœnobio *Francoburgensi* concessæ, dat. in *Goslaria*. A. 1287.

HEINECC. *Antiq. Goslar.* p. 302.

XXV. - - - - Confirmatio Statuti Capitula-

pitularium *Hamburg.* de anno Gratia.
A. 1287.

STAPH. II. p. 78.

XXVI. GISELBERTI Confirmatio Re-
emptionis duarum terrarum in *Haben-*
busen. A. 1287.

MUSHARD. p. 104. VOGT I.
c. 209.

XXVII. - - - - Compositio super
Scholis *Hamburgensibus.* A. 1289.

v. LAMBECC. LÜNIG. STAP-
HORST II. p. 80.

XXIIX. - - - - Archiepiscopi *Brem.*
charta super proprietatem dimidii qua-
drantis in Villa *Lede.* A. 1290.

VOGT I. c. p. 106.

XXIX. - - - - Charta super bona
quædam in *Thedenevere & Hardenstro-*
me. A. 1290.

I. c. p. 107.

XXX. - - - - Diploma, quo *Neomo-*
masteriensibus concedit libertatem trans-
ferendi Monasterium in alium locum,
adjecta omnium Privilegiorum confir-
matione. A. 1290.

MUHLIUS I. c. p. 574. WEST-
PH. II. 52.

XXXI. - - - - Confirmatio conven-
tionis super bona in *Wallerbroke.* A.
1291.

VOGT I. c. p. 114.

Bb 4

XXXII.

XXXII. GISELBERTI Archiepisc. *Brem*
Statutum Provinciale contra arrestantes.
Personam Ecclesiasticam. A. 1292.

STAPHORST. II. p. 82. LU-
NIG Spicil. Eccl. Cont. I. p. 117.

XXXIII. - - - - Mandatum & excita-
torium ad Episcopos *Suerinensem, Ra-
ceburg. & Lubecensem*, ut ipsi & Capi-
tula sibi invicem subveniant & sententias
latas exequantur. A. 1292.

XXXIV. - - - - Edictum contra eos,
qui Episcopos captivos ducunt, aut ho-
mines Religiosos violant; item de pugna
& duello in cœmeteriis &c. A. 1292.

v. WESTPHAL. II. p. 2215.

XXXV. - - - - Diploma quo *Novo-
monasterio* donat Advocatiam in villa
Monkrecht in Parochia *Bisborst*. A. 1292.

MUHLIUS p. 566. WESTPH.
II. p. 62.

XXXVI. - - - - Archiepisc. *Brem.*
Diploma, quo Statuta Domus Hospita-
lis Pauperum in *Novo-Monasterio* con-
firmat. A. 1294.

MUHL. l. c. p. 507. WESTPH.
II. p. 63.

XXXVII. - - - - Compilatio, ac Con-
firmatio Privilegiorum Ecclesiæ in *Li-
liendale* concessorum. A. 1299.

VOGT l. c. p. 116.

XXXIIX.

XXXIIX. GISELBERTI Diploma, quo testatur diffensiones inter Monasterium in *Liliendale* & Nobiles de *Walle* amicablem esse terminatas. A. 1300.

VOGT l. c. 122.

XXXIX. - - - - Archiep. *Brem* charta, qua testatur, *Jo. de Escherde* restituisse Ecclesie in *Liliendale* domos in *Thetmedele*. A. 1300.

VOGT l. c. p. 124.

XL. - - - - Literæ ad Plebanum in *Berna*, ne aliqua innoventur circa Ecclesiam in *Lesmona*. A. 1301.

l. c. p. 127

XLI. - - - - Confirmatio Privilegiorum Jurium, Consuetudinum Ecclesie Hamburgensis facta. A. 1301

STAPH. II. p. 57.

XLII. - - - - Confirmatio restrictionis Præbendarum per Capitulum Hamburgense facta. A. 1302.

l. c.

XLIII. Capituli *Hamburgensis* Ordinatio consensu Archiepiscopi GISELBERTI facta, de restrictione præbendarum. A. 1302.

STAPH. II. p. 225.

XLIV. Capituli *Hamburgensis* ordinatio, consensu GISELBERTI facta super Præbendam quandam. A. 1303.

STAPH. II. p. 228.

Bb 5

XLIV.

XLV. GISELBERTI Archiep. *Bremensis* Diplomata duo super Vicariam quandam in Præbendam mutatam. A. 1303.

l. c.

XLVI. . . . . Confirmatio Fraternalitatis Calendarum in *Munsterdorp*. A. 1307.

MUHL. p. 169. STAPH. T. I. p.

Ob nun gleich von dem Erzbischof Giselbert bereits XLVI. Urkunden meines wissens abgedruckt vorhanden sind; So finden sich nichts desto weniger unter meinen Papieren annoch XX. bisher ungedruckte Stücke, welche wir anjeho mittheilen.

I. GISELBERTI Archiepiscopi *Bremensis* Litteræ indulgentiarum pro Ecclesia *Bersensi*. A. 1275.

II. . . . . Charta, qua Advocatiam unius terræ, sitæ in *Huchtlingen*, *Bernhar-do* dicto *Sapienti* pro *II X. Marcis* nomine pignoris obligat. A. 1286.

III. . . . . Mandatum de solvendo civibus quibusdam *Bremensibus* pecunias debitas, ad Abbatissam in *Bersen*. A. 1287.

IV. . . . . Charta, qua Advocatiam in *Kerkbuchtlingen* pro *II X. Marcis* obligat cœnobio in *Hilgenrode*. A. 1288.

V.

- V. GISELBERTI Archiepisc. *Bremen-*
sis Diploma, quo Sanctimoniali-
bus in *Hilgenrode* donat propieta-
tem dimidiæ Terræ in *Kerkbuchtingen*.
A. 1288.
- VI. - - - - Diploma de purgatione
fossati, quod vulgo *der Kohgrave* nun-
cupatur. A. 1288.
- VII. *Idem* Teutonice.
- III. - - - - Diploma, quo Conventui
Monialium in *Bersen* confirmat do-
nationem ab *Henrico* dicto *Klencok*
factam. A. 1290.
- IX. - - - - Diploma, quo excommu-
nicationis sententiam ferit in illos, qui
Claustrum in *Hilgenrode* exactionibus
& perturbationibus infestant. A. 1289.
- X. - - - - Claustro in *Hilgenrode* ad
sublevandam ipsorum paupertatem li-
centiat, ut in solitudine *Stelle* & *Ver-*
lebrinck novalia faciant ad culturam. A.
1289.
- XI. - - - - Diploma, quo confirmat
proprietates & libertates Claustrum in
Hilgenrode & excommunicationis sen-
tentiam ferit in eos, qui Moniales mo-
lestant, perturbant, & impediunt. A.
1290.
- XII. - - - - Charta qua confirmat
dona-

- donationem a Theodorico Canonico St. *Wilbadi* factam Monasterio in *Hilgenrode* ad duo lumina perpetuo nocturno tempore habenda. A. 1290.
- XIII. GISELBERTI Charta qua confirmat donationem a *Theodorico* Canonico St. *Wilbadi* factam Monasterio in *Hilgenrode* ad duo lumina perpetuo nocturno tempore habenda. A. 1290.
- XIV. - - - - Charta sub pœna excommunicationis prohibens, ne Claustrum in *Hilgenrode* in bonis suis indebitè molestetur. A. 1292.
- XV. - - - - Diploma, quo confirmat donationem, ab *Ottone* Comite in *Oldenburg*, Monasterio in *Bersen* factam. A. 1294.
- XVI. - - - - Archiepiscopi *Bremensis* Diploma, quo Claustrò in *Hilgenrode* dat & concedit proprietatem domus sitæ in *Hostede*. A. 1293.
- XVII. - - - - Diploma quo indulgentias, per Ministerium *Johannis de Elo* pro Ecclesia in *Lamstede*, ratas habet & acceptat. A. 1300.
- XIIX. - - - - Diploma, quo Civibus de *Holstede*, *Apeldevstede*, *Catencampe* &c. propter varia & intolerabilia ipsis illata, licentiat, ut in prædictis villis Ecclesiæ & coemiteria consecrentur. A. 1300. XIIX.

XIX. GISELBETI Diploma, quo Civibus *de Grafstede*, *de Regmore* & *de Bramstede* propter Guerram licentiat, ut in prædictis villis Ecclesiæ cum Coemiteriis consecrentur. A. 1301.

XX. - - - - Charta qua confirmat filios *Lippoldi* dicti *Monech*, Abbati & Conventui *de Lucka* Advocatiam in *Tedenevere* vendidisse pro uno quadrante in *Rockwinkele*. A. 1305.

I.

GISELBERTI Literæ Indulgentiarum pro Ecclesia *Bersensi*. A. 1275.
(ex Membran.)

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus universis Christi fidelibus præsentia visuris, salutem in eo, qui est Salus omnium. Quum, ut ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi recepturi, prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum, oportet nos diem messionis extremæ misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod redente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cælo, firmam spem
fidu-

fiduciamque tenentes: quum qui parce se-
minat parce & metet, & qui seminat in be-
nedictionibus de benedictionibus & metet
vitam æternam. Cum erga Custodia *Ber-*
sensis Ecclesiæ malorum hominum incurfu
adeo sit depauperata, quod ad ministranda
luminaria prope non suppetant facultates.
Nos, de omnipotentis *Dei* misericordia con-
fisi, omnibus vere penitentibus & confessis,
qui de bonis sibi a *Deo* collatis quatuor vi-
cibus in anno, scilicet in prima, dictæ *Bersensis*
Ecclesiæ dedicatione, & in die *B. Mauriti*,
nec non in duabus solemnitatibus beati *Vi-*
ctoris, pias elemosinas, & grata caritatis sub-
sidia erogaverint quadraginta dies de in-
iuncta sibi penitentia, unum annum peniten-
tialem, & carenam misericorditer relaxa-
mus. Datum *Bremæ* Anno Gratia Mille-
simo CC, LXXV. ipse Octava nat. Sanctæ
Marie.

II.

GISELBERTUS Arch. *Bremens.*
 Advocatiam unius terræ sitæ in *Huch-*
tingen Bernhardo dicto *Sapienti* pro
 VIII. Marcis nomine pignoris obli-
 gat. A. 1286.

Huchtingen de Advocatia pro octo Marcis.

GISELBERTUS, Dei Gratia Sanctæ
 Ecclesiæ *Bremensis* Archiepiscopus,
 omnibus hoc scriptum visuris, salu-
 tem in Domino. Noverint universi, quod
 nos cum consensu capituli nostri advocatiam
 unius terræ, sitæ in *Huchtingen*, quam co-
 lit *Hermannus* dictus *Stacke*, *Bernhardo* di-
 cto *Sapienti* & *Johanni* Fratri ipsius, *Burgen-*
sibus Bremensibus, & *Friderico* cognato ipso-
 rum pro octo Marcis *Bremensis* ponderis &
 argenti, nomine Pignoris, obligavimus hac
 conditione, quod dictam advocatiam redi-
 mere poterimus cum octo Marcis & hoc
 semper fiet in Cathedra Beati *Petri*, alioquin
 hujusmodi obligatio durabit, donec in ca-
 thedra Beati *Petri* solvimus dictas *Marcas*, in
 cujus facti Testimonium præsens scriptum
 nostro & capituli nostri sigillis est roborat-
 um, datum in festo *Palmarum* anno Domi-
 ni M. CC. LXXXVI. III.

III.

GISELBERTI Arch. Mandatum
de solvendo civibus quibusdam *Bre-*
mensibus pecunias debitas, ad Abbati-
fam in *Bersen*. A. 1287.

(ex Membran.)

GISELBERTUS, Dei Gratia Sanctæ
Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus,
religiosæ & in Christo tuæ dilectæ
Abbatissæ in *Bersen*, Salutem in Domino. Vo-
bis districte præcipiendo mandamus, quod
X. m, quas secundum taxationem, vobis edi-
tam Dominica Lætare, *Alberto Doneldey, Go-*
descalco Frisoni, & Johanni filio Regmari
civibus *Brem.* procuretis nostro nomine præ-
sentari, alioquin sciatis, vos incurrisse exe-
cutionis pœnam, & Ecclesiam vestram sup-
positam Ecclesiastico interdicto. Datum
Bremæ Anno Dni. M. CC, LXXXVII, fr.
sexta Dominicæ *Invocavit*.

IV.

GISELBERT I Archiepisc. *Brem.*
 Diploma, quo confirmat Claustro in
Hilgenrode Advocatiam in *Kerckbuch-*
tingen A. 1289.

GISELBERTUS, Dei Gratia Sanctæ
Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus,
 Omnibus scriptum hoc visuris salu-
 tem in Domino. Notum facimus quod *Jo-*
bannes dictus *Sapiens*, Civis *Bremensis*, &
Fridericus, Cognatus ejus, dimiserunt dile-
 ctis in Christo, Præposito & conventui Sancti
 monialum in *Hilgenrode*, Ordinis Sancti *Bene-*
dicti nostræ Diocesis, Advocatiam terræ u-
 nius, sitæ in *Kerckbuchtingen*, quam quon-
 dam coluit *Hermannus* dictus *Stacke*, pro
 octo Marcis, *Bremensis* ponderis & argenti
 & quam *Bernhardus* quondam *Sapiens* di-
 ctus, & *Johannes* frater ejus & *Fridericus*
 ipsorum Cognatus, a nobis de consensu
 Capituli nostri, titulo pignoris pro prædicta
 summa pecuniæ tenuerunt, prout in litteris
 super hoc confectis, nostro & Capituli no-
 stri Sigillo signatis, plenius continetur,
 quam obligationem a *Johanne* prædicto, di-
 cto *Sapiente*, & *Fridericico* ejus cognato in
 Præpositum & conventum prædictos trans-

fusam, præsentibus nostris litteris approbamus; admittentes ex gratia speciali, ut sæpediti Præpositus & Conventus prædictam Advocatiam a nobis, titulo pignoris, teneant, sicut *Bernhardus* & *Johannes* Fratres, ac *Fridericus* ipsorum consanguineus a nobis titulo pignoris habuerunt. In cujus rei evidentiam Sigillo nostro præsentem litteram communimus. Datum *Bremæ* A. Domini M. CC. LXXXIX. feria quinta post Lætare,

V.

GISELBERTI *Arch. Br.* Diploma, quo donat Claustro in *Hilgenrode* proprietatem dimidiæ terræ, sitæ in *Kerckbuchtingen* A. 1288.

GISELBERTUS Dei gratia sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus: Omnibus hanc litteram inspecturis, salutem in Domino. Ne ea, quæ fiunt in tempore, per lapsum temporis evanescant, expedit actus hominum temporales scripturis authenticis æternari; hinc est, quod tam præsentibus, quam futuris cupimus esse notum, quod nos ob reverentiam beatissimæ Virginis *Mariæ* donavimus Sanctimonialibus,
Clau.

Claustri in *Hilgenrode*, ordinis *St. Benedicti*, nostræ *Dicecesis*, proprietatem dimidiæ terræ, sitæ in *Kerckbuchtingen*, cum omnibus suis pertinentiis, quæ bona quondam a nobis & ecclesia nostra tenuerunt *Rudolphus de Verda* Civis *Bremensis* & sui heredes in *Pheodo* jure perpetuo possidendam, ex quo iidem heredes bona eadem nobis voluntarie resignarunt, in cujus rei Testimonium sigillo nostro roboravimus præfens scriptum. Datum *Bremæ* Anno *Dni. M^oCC^oLXXX^o*. octavo, in octava septem fratrum.

VI.

GISELBERTI Archiepiscopi Diploma de purgatione fossati, quod vulgo der *Kohgrave* nuncupatur.

A. 1288.

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus hanc literam visuris salutem in Domino. Noveritis, quod nos cum dilectis nostris Consulibus, Civitatis nostræ *Bremensis*, deliberavimus, & volumus, quod purgetur fossatum quoddam vicinum dictæ civitati, quod vulgo *Kohgrave* nuncupatur, pro necessitate, utilitate, & firmitate

totius terræ de consilio ipsorum, & in eo nullus eos debet aliquatenus impedire. Qui autem secus fecerit, ille indignationem nostram, & dictorum consulum offensam se noverit graviter incurrisse. Volumus etiam, quod si sæpe dicti Consules necesse habuerint de agris vicinis ad opus prædicti fossati, illos de auctoritate nostra fodere debent libere & eorum pretium persolvere, quemadmodum a nobis tunc fuerit statutum. In cuius rei Testimonium Sigillo nostro raboravimus præsens scriptum. Datum *Bremis* in die *Valentini* Martyris * war der 14. Febr.

* In JO. RENNERS Chronic findet sich eine weitläufigere aus dem Lateinischen übersezte Urkunde: ghegeven, up den achten Dag na Paschen. Anno Domini M^oCC^oLXXXVIII.

VII.

IDEM TEUTONICE.

A. 1288.

GISELBERTUS vonn Gotts Gnaden
 denn Ertzbischoff tho *Bremen*, Allen
 so dussen gegenwardigen Breeff se-
 henn, Heill ym Herren. Ydtt ifs billig
 und allen Redengemese, datt wi de yennen
 midt sonderlichen Gnadenn, und Freihei-
 denn

denn begavenn, welche midt langer bewifflicher und bewerder truwe, unse, und der unsern Wolfarth und Ehre na allem Vermogen vorttsetten, und beforderen. Hirumb sy kundt unnd openbar alle den yennen, so duffe Schriffte sehen werdenn, datt wi hebben verlovett unnsen truen Borge-
 renn tho *Bremen*, umme ohres Besten wil-
 lenn, und to verminnerunge ohrer unko-
 stunng, de se tho donnde vorgevomen heb-
 benn, bi de Graffte, de Kuegraven gnomdt,
 alle Broecke de van beiden sydenn der Wim-
 me belegenn, so den offte torue aldar tho-
 gravennde, yedoch desulvenn nicht tho ver-
 kopende. Dar se ock, offte yemanndt an-
 ders wolden Graven tho verkopennde. Datt
 scholen se don midt unserem Willen in den
 vorberörttenn Brockedenn. Ym falle ock
 de gedachten Brockede, na verlope der
 tydtt tho äcker gedegen, so scholeu de
 vorgeschreueue Borgere, darinne nene Ge-
 rechtichheidt hebben, Und dütt bebbe wy
 gedaenn tho Behuff unnd Nutticheidt des
 ganzen Landes; also datt en yder dorch de
 vorgerörde Graffte, sine Gudere, tho un-
 ser Stadt *Bremen*, sonder entrichtinge des
 Tollens midt ohrenn Schepenmoegen hen,
 und her wedder fahrenn tho vorkoepenn-
 de. Yedoch de Yennen outbeschedenn, de
 in *Bremen* offte tho *Vorde*, edder tho *Stade*

Tollen tho gevende schuldigh sein, de uns in der Stete ofte Steten, wo se in Slotten ofte Stedten vorgesezt, tho gevende gewohnlich, schoelen geven.

So ock Yemandes, des wi doch nicht vermeinenen, duffen wurde weddersthann, vnd sich suluest in den vorgerorden Broeckeden, yenigen Eigendom wolde anmachen, desulvige schal mit alle sinen Meigeren vnd vnderfahen, vnd ohren guederen van der vorgesechten Gnade gantz vthgeslatenn werdenn. Forder hebbe wy den gdachten vnseren Borgeren, vth sonderliche Gnade verlovot, datt se henforth sampt ohren Guederen vp gedachter *Wimmen*, vnd den *Kuegraven* de freiheidt, als vorgesecht, schollen hebben, scholen ock sin in vnser beschuttinge vnd geleide, vnnnd datt scholengdachte vnser Borgere, vns also weddervmb holden, so ferne ohre Macht streckedtt, welcken ock dorch nenerlei tweidracht schall gebracken werdenn. Ytem willen ock vnnnd gebeden, datt alle wahr op der *Wimmen*, darmede nicht beenger, sunder vorbredett schole werdenn, also datt de vpgäende vnnnd neddergäende Schepe vnd Holdtrfloerte, darvan kenen Wedderstann edder Schaden schalen lidenn. Yrtem nemandt schal datt gemelte Water, de *Wimmen*, offte den *Kuegraven* yn sinem Loepe
yenni-

yenniger matten verhindernen. Yttem hebben ock gdachten vnsern Borgerenn nagegeven, datt se alle olde Watterlofinge, na ohrem willen vnd behage, wedder vmme macken, vnd renoverenn mogenn; so se ock tho dem suluen wercke, Erden behouedenn, mogen se deselue nemen vp beiden siden der Wimmen twishen den Ackerenn, wor ehme up datt beste duncket sinn. Wi nemen ock alle de yenne so datt Watter gbrucken, yn ohre vth, vnd wedderfahrtd yn vnse beschuttinge vnd geleide.

Dess tho Tüge so hebbewy dussen Breff midt unserm Ingesegeß befestigedt. Gegeuen tho *Bremen* Im Jhare onfers Herren M. CC. LXXXVIII. Up dem achten Dach nha *Pasckenn*,

VIII.

GISELBERTI Arch. Diploma,
quo Conventui Monialium in *Bersfen*
confirmat donationem dimidiæ Marcæ
ab *Henrico* dicto *Klencok* in remedium
animarum suæ & suorum factam.

A. 1390.

(ex Membran.)

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ
Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus om-
nibus Christi fidelibus præsentem li-
teram inspecturis, salutem in Domino. Pro-
pter brevem & labilem memoriam homi-
num, & incertum statum rerum mutabili-
um, dignum est, & rationi consentaneum,
ut pia vota fidelium, qui de facultatibus suis
dona sua Deo offerunt scriptis authenticis,
& attestationibus Ecclesiæ dignis transmit-
tantur ad memoriam posterorum. Quo mo-
do nos præsentium protestatione notum fie-
ri volumus omnibus tam præsentibus, quam
futuris, quod *Henricus* dictus *Klencok*, Ca-
stellanus noster in *Thedinghusen*, de consen-
su hæredum suorum, in remedium anima-
rum, videlicet suæ ipsius, & Domine *Margaretæ*

garetæ Uxoris suæ, *Henrici* militis, dicti
Klencok, Patris sui, & *Dominæ Hildegardis*
 Matris suæ, & *Cononis* filii sui, de rebus
 domus suæ in *Todesdorpe* sitæ, in parochia
Hilgenvelde, quam *Semandus* inhabitat, Con-
 ventui Monialium in *Bersen* dimidiam Mar-
 cam annuatim perpetuo assignavit, de qua
Dominæ Abbatissæ ceder dimidius fertio, Mo-
 nialibus vero ibidem fertio & dimidius, ad ve-
 stium suarum utilitatem, Sacerdotibus seu
 Canonicis ibidem existentibus *Maltrum* sili-
 ginis. Solvetur autem dictus census inte-
 graliter quolibet anno in Festo *Michaelis*,
 & in eadem Septimana pro dictis animabus
 sua & suorum dicent quatuor Missas defun-
 ctorum, & totidem Vigilias, devote ipsorum
 memoriam peragendo. Acta sunt hæc Mili-
 tibus præsentibus, *Gerardo* dicto *Epade*,
Bruningo dicto *Poppo*, *Ortgiso* de *Wechtede*,
Ortgiso dicto *Plump*, *Wilhelmo* dicto *Epade*,
 & Famulis *Arnobio* dicto *Claviger*, *Gi-
 lone* dicto de *Vare*, *Bernevo* dicto *Mule*, *Thi-
 derico* dicto *Epade*. Ne ergo quisquam tot
 . . . auso temerario impedimentum præsu-
 mat obtendere, seu alias quomodolibet ma-
 lignare, præsentem literam Sigilli nostri ap-
 pensione duximus perpetuo confirmandam.
 Acta hæc sunt in Castro nostro *Langvedele*.
 Anno Domini M^o CC^o nonagesimo.

IX.

GISELBERTUS *Arch Br.* excommunicationis sententiam ferit in illos, qui claustrum in *Hilgenrode* exactionibus & perturbationibus infestant.

A. 1289.

GISELBERTUS, Dei Gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ *Archiepiscopus*, dilectis in Christo, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Decanis, Plebanis, Vice-Plebanis ac Ecclesiarum Rectoribus universis nostræ Civitatis & Diocesis, quibus præsentis litteræ fuerint exhibitæ, Salutem in Domino sempiternam. Accessit ad nostram præsentiam dilectus in Domino *Ludolphus* Præpositus Sanctimonialium in *Hilgenrode* Ordinis *St. Benedicti*, nostræ Diocesis & exposuit coram nobis, quod licet ipsius Monasterii redditus adeo sint tenues & exiles, quod vix in maxima paupertate dictæ Sanctimonialiales sustentari valeant, quoniam ipsos aliquo anni tempore oporteat fidelium elemosynas mendicare; tamen quidam maligno spiritu inflammati, dictum Monasterium exactionibus novis & aliis perturbationibus non desinunt infestare. Cupientes itaque dictis

dictis Sanctimonialibus, in quantum possumus, misericorditer subvenire, dictos infestatores, & qui bona dictarum Sanctimonialium de cætero præsumserint exactationibus; aliisque perturbationibus insectare, excommunicamus sententialiter in his Scriptis. Quare vobis in virtute Sanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus, quatenus, dum fueritis requisiti, dictos malefactores publice de nomine excommunicatos denuncietis diebus Dominicis & festivis, præcipientes, ipsos a Christi fidelibus arctius evitari. Datum *Bremæ*, Anno Dni. M^oCC^oLXXX^oIX. in tertia feria post festum *Pentecostes*.

X.

GISELBERTUS Arch. *Bremens.* Clau-
stro in *Hilgenrode* ad sublevandam ipso-
rum paupertatem licentiat, ut in so-
litudine *Stelle & Verlebrink* novalia fa-
ciant ad culturam. A. 1289.

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ
Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus
omnibus Christi fidelibus præfens
scriptum cernentibus, salutem in Domino
sempiternam, Cupientes Præpositum &
Sancti-

Sanctimonialia Monasterii in Hilgenrode ordinis Sancti *Benedicti* nostrae Diocesis specialibus beneficiis & gratiis ampliare, ut ipsorum paupertas subleuetur & eo commodius eis necessaria ministrentur; hinc est quod notum esse cupimus tam praesentibus, quam futuris, quod nos ob reverentiam Dei ejusque Genetricis, & Virginis *Mariae* licentiamus ex gratia speciali Praeposito & Sanctimonialibus in in *Hilgenrode* supra dictis, ut in solitudine, dicta *Stelle & Vertebringk*, quae ipsis adjacet, & ubicunque locorum in paludibus, nemoribus & solitudinibus ipsis pertinentibus, in quibus ipsis visum fuerit expedire, colant, & novalia faciant ad culturam, de quibus decimam nos contingentem ipsis praesentibus literis nostris damus, cum novalibus omnibus supradictis, Jus proprietatis, tam novalium quam decimae supradictae, & ipsorum dominium perpetuis temporibus transferendo, in cujus gratiae nostrae testimonium praesens scriptum nostri sigilli munimine duximus roborandum. Datum *Bremæ* in Vigilia Apostolorum *Simonis & Judæ* Anni Domin M^oCC^oLXXX^oIX.

XI.

GISELBERTUS Archiepisc. *Bremensis* confirmat proprietates, & libertates Clauſtri in *Hilgenrode*, & excommunicationis ſententiam ferit in eos, qui moniales moleſtant, perturbant, & impediunt. A. 1290.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus Sancti. GISELBERTUS Dei Gratia, ſanctæ *Bremensis* Eccleſiæ Archiepiſcopus, omnibus Chriſti fidelibus præſens ſcriptum viſuris Salutem in Domino ſempiternam. Ne longævi temporis obliuio poſteris inducere valeat ſcrupulum vel errorem, diſcretum eſt & expedit, ut geſtarum rerum memoria per ſcripturam authenticam confirmetur. Hinc eſt quod tum præſentibus quam futuris cupimus eſſe notum, quod ob reuerentiam Dei, ejuſque piæ Genetricis *Mariæ*, volumus dilectis in Chriſto *Ludolpho* Præpoſito, & ſanctimonialibus Monafterii in *Hilgenrode* Ordinis Sancti *Benedicti*, noſtræ Dioceſis, facere gratiam ſpecialeſ eo, quod bona iſtis largita ſeu conceſſa a Primatibus terræ,

terræ, cum proprietatibus & libertatibus eorundem, tam ab Archiepiscopis *Bremensibus*, nostris Prædecessoribus, & a nobis, quam etiam a armispiaribus secularibus, videlicet Ducibus Comitibus, ac Baronibus terræ, & etiam ab aliis quibuscunque, prout inferius declarabitur, volumus in suis libertatibus conservare, quia ex privilegiis prænominaris Præposito & Monialibus super eundem concessis, diligenter inspectis & examinatis, in quibus nulla reperta est macula falsitatis, certificari sumus, proprietates & libertates bonorum inferius dicendorum, de verbo ad verbum plenius contineri. Donationes vero proprietatis & libertatis bonorum sæpe dicto Monasterio concessorum seu largitorum ratificamus, & autoritate nostra presentibus confirmamus. Bona autem prædicto Præposito & Monialibus libere dimissio data, seu concessa, cum ipsorum proprietatibus, & quæ ab omni impetitione, exacti-
one, & advocatia sunt exempta hæc sunt: Curias in *Machtenstede*, & duas Domus in *Borstele* cum omnibus suis attinentiis Venerabiles Princeps *Henricus Dux in Brunsvick* dictis Præposito & Sanctimonialibus libere donavit; Item *Hardwicus*, quondam Archiepiscopus *Bremensis*, tres Domos in *Veina*; Item Comes de *Hoya* domum unam in *Werwe*; Item nobilis de *Hodenbagen* domum
unum

unam in *Ostereornett*; Item Comes de *Welpia* Domum in *Thotelingen*; Item *Hardwicus* Archiepiscopus decimam in *Thotelingen*; Item *Gerhardus* quondam Archiepiscopus *Bremensis*, domum unam in *Kistede*, cum decima ejusdem villæ predictis Monialibus libertavit; Et nos una cum *Theodoro* Præposito *Wildesbusensi* domum unam in *Lederdeken* iisdem duximus libertandam; Item Archiepiscopus *Hardwicus* domum unam in majori villa *Barmstede* cum decima ejusdem villæ, et in villa minori *Barmstede* mansum unum; Item Archiepiscopus *Hardwicus* in villa *Becken* domum unam cum decima ejusdem villæ; Item Archiepiscopus *Hardwicus* domum unam in *Stenbeke*; Item comites in *Oldenburg* curiam in *Ranverdinghusen*; Item nobilis de *Hodenbagen* domum unam in *Hoenselte*; Item nobilis in *Hodenbagen* domum unam in *Dalselte*; Item *Hildeboldus* Comes in *Brockhusen* duas domus in *Wesenvelde*, & unam in *Hofstede*; Item Archiepiscopus *Gerhardus* decimas in *Hodinghusen* & in *Pestinghusen*; Item Comes *Otto* de *Oldenburg* domum unam in *Welpica*, cum Molendino; Item *Johannes* Comes in *Oldenburg* allodium in *Stura*; Item *Johannes* Comes in *Oldenburg* quadrantem unum in *Stura*, qui vulgo dicitur *Gislenwertel*; Item nos proprietatem dimidiæ terræ in *Kerckbüchtingen* duximus iisdem

dem largiendam; Item Archiepiscopus *Gerhardus* decimam in *Kerckbüchtigen*; Item *Johannes* Comes in *Oldenborg* in allodio *Gronlandiæ* duos quadrantes, & dimidium; Item *Gerhardus* Nobilis de *Gravenhorst* duos quadrantes in *Brockbüchtigen*; Item *Henricus* Dux *Saxonie* paludem a villa *Machtenstede*, usque ad Villas *Brincken* & *Huchtigen*; & idem Dux fluvium qui dicitur *Stura*, a villa *Machtenstede* usque ad fluvium qui dicitur *Ochtmunde*, sæpedictæ claustræ Monialium perpetuo ac libere tribuit possidendum. Bona itaque quæ superius enumerata sunt omnia prædictæ claustræ Monialium in *Hilgenrode*, a prænominatis collatoribus seu donatoribus cum proprietatibus & libertatibus totaliter sunt largita, ut omnino ab omni impetitione & exactione & advocatia sint exempta; Sicut Privilegia sæpe dictis Monialibus super eisdem bonis concessa, publice protestantur. Nos igitur in omnes, qui Præpositum & Moniales, sæpedicti Claustræ in memoratis bonis ipsorum molestant, impediunt, & perturbant, excommunicationis sententiam ferimus in nomine Patris & filii & Spiritus S. sententialiter in his scriptis, & nunquam unitati fidelium refoventur, nisi prius quotquot; damni & perturbationis in eisdem bonis fecerint, restaurent & emendent. Ut autem præsens conservatio seu

con-

confirmatio proprietatis & libertatis bonorum in Privilegiis dicti claustrii repertorum, per nos facta; firma & inviolata permaneat, præsens scriptum Sigilli nostri munimine duximus roborandum. Datum *Bremæ* ab Incarnatione Domini MCCXC.

XII.

GISELBERTUS Arch. *Bremens.* confirmat donationem a *Theodorico* Canon. *St. With.* factam Monasterio in *Hilgenrode* ad duo lumina perpetuo nocturno tempore habenda.

A. 1290.

GISELBERTUS, Dei Gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus hanc litteram visuris, salutem in Domino; Noveritis quod constitutus coram nobis dilectus in Christo *Ludolphus*, Præpositus Claustrii in *Hilgenrode*, nostræ Diocæsis, recognavit publice, quod cum ipse nomine ejusdem claustrii comparare decrevisset pecunia terram unam sitam in *Kerckbüchtigen* a *Gisecone* dicto *Stacke* & suis

Mon. Brem. T, II.

D d

fuis fratribus & eam præ inopia Clauſtri ſol-
uere non valeret, *Theodoricus, Canonicus ec-
cleſiæ St. Wilbadi Bremeniſis*, ad compa-
rationem ejuſdem terræ donauit ei quindecim
Marcas *bremeniſis* argenti pro animabus
quorundam, ea tamen conditione, quod
moniales dicti Clauſtri habere debeant per-
petuo duo lumina nocturno tempore, unum
videlicet in eccleſia, & aliud in dormitorio,
quorum neceſſaria comparabit cuſtos ejuſ-
dem clauſtri, cui tamen Præpoſitus, qui ibidem
pro tempore fuerit, dabit de eadem terra an-
nis ſingulis quinque fertones *Bremeniſis* argen-
ti & ponderis, inter feſtum Paſchæ & octava
Pentecoſtes, quod ſi neglexerit excommuni-
cationis ſubjacebit ſententiæ, & ab officii ſui
executione uſque ad condignam ſatiſfacti-
onem noverit ſe ſuſpenſum. Porro hanc
ſententiam Præpoſitus pro ſe, & ſuis ſuc-
ceſſoribus arbitratus eſt & nos eam auctori-
tate qua fungimur, ad inſtantiam & petiti-
onem ipſius in hiſ ſcriptis confirmamus.
In nomine patris & filii & ſpiritus ſancti; in
cujus rei teſtimonium noſtro ac prædicti præ-
poſiti & clauſtri præfati, figillis, præſens lit-
tera communitur. Datum *Bremæ* feria quar-
ta proxima poſt Lætare, anno Domini
M^oCC^oXC^o.

XIII.

GISELBERTI Arch. Diploma,
 quo testatur *Henricum* dictum *Klencok*
 Conventui in *Hilgenrode* maldram fili-
 ginis, & sacerdotibus duos solidos de-
 nariorum donasse, hac conditione, ut
 pro animis, sua & suorum, IV missas di-
 cant, & totidem vigiliis peragant,

A. 1290.

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ
Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus om-
 nibus Christi fidelibus præsentem li-
 teram inspecturis, salutem in Domino. Pro-
 pter brevem & labilem memoriam homi-
 num, & incertum statum rerum mutabili-
 um, dignum est, & rationi consentaneum,
 ut vota fidelium, qui de facultatibus suis
 dona sua Deo offerunt, scriptis authenticis,
 & attestationibus fide dignis transmittan-
 tur ad memoriam posterorum. Inde Nos præ-
 sentium protestatione notum fieri volumus
 tam præsentibus, quam futuris, quod *Hen-
 ricus* dictus *Klencok*, Castellanus noster in

Thedinghusen, de consensu hæredum suorum, in remedium animarum, videlicet suæ ipsius, & Dominæ *Margaretæ* Uxoris suæ, *Henrici* militis, dicti *Klencok*, Patris sui, & Dominæ *Hildegardis* Matris suæ, & *Cononis* fratris sui, de redditibus domus suæ in *Goderstorpe* sitæ, in parochia *Hilgenvelde*, quam *Sewardus* inhabitat, Conventui Monialium in *Hilgenrode* maldrum filiginis, Sacerdotibus Deo ibidem servientibus duos solidos *Bremenses denariorum* annuatim pro ecclesia perpetue assignavit. Solveretur autem dictus census integraliter in quolibet anno in festo beati *Michaelis* & in eadem *Septimana* pro dictis animabus Carorum suorum. Sacerdotes dicti conventus dicent *quatuor Missas* defunctorum, & *totidem Vigilias* devote ipsorum memoriam peragendo. Acta sunt hæc præsentibus Militibus *Gerardo* dicto *Spade*, *Bruningo* dicto *Poppo*, *Ortgiso* de *Wiclede*, *Ortgiso* dicto *Plump*, *Wilhelmo* dicto *Spade*, insuper & Famulis, *Arnobio* dicto *Claviger*, *Gifone* de *Vare*, *Bevnero* dicto *Mule*, *Thidewico* dicto *Spade*. Ne igitur quisquam contra prædicta ausu temerario impedimentum præsumat obrendere, seu alias quomodolibet malignare; præsentem literam Sigilli nostri appensione duximus perpetuo confirmandam. Datum in *Langwedee*. Anno Domini M^o CC^o XC^o.

XIV

GISELBERTUS sub poena excommunicationis prohibet, ne claustrum in *Hilgeurode* in bonis suis indebite molestetur. A. 1292.

GISELBERTUS, Dei Gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, universis Præpositis, Decanis, Plebanis, Viceplebanis, ac omnibus Ecclesiarum Rectoribus per nostram Civitatem & Dioecesin, constitutis, Salutem in Domino. Quia Claustrum Sanctimonialium in *Hilgenrode* a plurimis hominibus injustis in bonis suis ac villicis indebite molestatur; Volentes igitur huic violentiæ occurrere, quantum possumus, propter Deum, ut malignari volentibus malignandi, contra dictum Claustrum, conatum prout ad nostrum spectat officium, restringamus; Vobis omnibus & singulis præsentibus literis districtè præcipiendo mandamus sub Pœna Excommunicationis latæ sententiæ, quam in vos ferimus in his scriptis, si mandatum nostrum ad implere neglexeritis: quatenus ubicunque locorum in nostris Patochiis tales malefactores inveniantur, postquam

quam vobis per Præpositum prædicti Clau-
stri, vel nuncios suos, legitime significatum
fuit, ipsos denunciatis nostris plebibus ex-
communicatos in proxima die Dominica,
vel festiva; & si prædicti Malefactores, per
octo Dies, maligno instigante spiritu, sua
contumacia permauserint, & satisfactionem
non exhibuerint debitam, quam tenen-
tur, extunc ecclesiam & locum ipsum, in
quo tales fuerint, in his scriptis Ecclesiastico
supponimus interdicto, non obstante, si post-
modum ad alium locum se duxerint diver-
tendum. Quicumque vero vestrum & no-
strum mandatum contemserit, hunc excom-
municamus in nomine Patris, & Filii, &
Spiritus S. sententialiter in his scriptis. Da-
tum *Byemæ* in vigilia Purificationis St. *Mæ-
riæ*, Anno. Die M^o CC^o XC^o II.

XV.

GISELBERTI Arch. Diploma, quo confirmat donationem ab *Ottone* Comite in *Oldenborg* Monasterio in *Bersen* factam. A. 1294.

(ex Membran.)

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, *Friedericus* Decanus, totumque Capitulum Ecclesiæ *Bremensis*: vniversis tenorem præsentium inspecturis pacem in Domino sempiternam. Noveritis nos vidiſſe literas Comitis *Ottonis de Oldenborg*, vero ipsius sigillo sigillatas, non vitiatas, nec abolitas, sub hac forma: OTTO Dei gratia. * - - - Igitur ad prædictorum indissolubilem - - - nos præſentes literas noſtrorum robore munimus Sigillorum. Datum *Bremæ*. Anno Dni. M^o CC^o. Nonageſimo quarto. &c.

* Vid Literas OTTONIS ad ann. 1294 in MONUMENT, Tom. I. p. 519.

XVI.

GISELBERTUS Arch. *Bremens.* dat & concedit proprietatem domus, sitæ in *Hostede*, claustro in *Hilgenrode*.

A. 1293.

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus præsens scriptum visuris salutem in Domino. Ne ea quæ fiunt in tempore per lapsum temporis evanescant, expedit, actus hominum temporales scripturis & authenticis æternari. Hinc est quod ad notitiam, tam præsentium quam futurorum, cupimus pervenire, quod nos ob reverentiam omnipotentis Dei, ejusque piæ Genetricis, *Mariæ* Virginis, damus, & concedimus pleno jure proprietatem Domus sitæ in *Hostede*, quam *Herbertus* dictus *Magnus* Civis noster, in *Wildesbusen* quondam inhabitavit, dilectis in Christo Præposito; Priorissæ, totique conventui *Monasterii in Hilgenrode*. Ordinis Sancti *Benedicti* nostræ Diocesis, nostro successorumque nostrorum nomine perpetuis temporibus possidendam. Omne jus nostrum & Ecclesiæ nostræ, quod in proprietate dictæ Domus habuimus, & in homines

mines dictæ domui pertinentes, in prædictos Præpositum, Priorissam & Conventum jure plenissimo transferentes. Quam videlicet Domum cum omni utilitate ipsius prædictus *Herbertus* & sui hæredes jam præfati, venderunt Conventui pro decem Marcis *Bremensis* ponderis & argenti. Cujus insuper domus & hominum ad ipsam pertinentium Advocatiam *Conradus Miles* dictus, *Vromolde*, constitutus in nostra præsentia cum omnibus suis hæredibus, propter animæ suæ remedium, Monasterio contulit memorato. In cujus rei Testimonium præsens scriptum nostri sigilli munimine duximus roborandum. Datum *Bremæ* Anno Domini. M^o CC^o XC^o III°. in die dominica qua cantatur: *Factus est Dominus.*

XVII.

GISELBERTI Archiepiscopi *Bremensis*. Diploma, quo indulgentias per Ministerium *Johannis de Elo* pro Ecclesia in *Lamstede* obtentas, ratas habet & acceptat. A. 1300.

Nos GISELBERTUS Dei gratia sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus: Indulgentias subscriptas ad petiti-

D d 5

titi-

tionem dilecti nobis *Johannis de Elo* civis nostri Stadensis, per cujus Ministerium eadem indulgentiæ sunt obtentæ, ratas habemus prout & acceptamus. In cujus ratificationis nostræ Testimonium, Sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum Stadis in die - - - quo canitur: *Gaudete in Domino.* Anno ipsius Domini M^oCCC^o.

Vniversis Christi fidelibus præsentibus literas inspecturis Nos *Basilicus, Hierosolymitanus, Adenolphus* Constanus, divina gratia Archiepiscopus, & *Jacobus Chalcedoniensis, Rumbertus, Camerensis, Nicolaus, Neucastrensis, Antonius, Chenodiensis, Matfredus, sancti Marci, Nicolaus, Gortibulensis,* eadem gratia Episcopi: Salutem in Domino sempiternam. Splendor paternæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium clementissima ipsius majestate sperantium, tunc benigno favore prosequitur, cum devota eorum humilitas sanctorum precibus & meritis adjuvatur. Cupientes igitur, ut ecclesia sancti *Bartholomaci* in *Lamstede, Bremensis* Diocesis, congruis honoribus, a Christi fidelibus, jugiter frequentetur, & frequentantes pro temporali labore perpetuo quietis munere gratulentur: Omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad dictam Ecclesiam, in singulis

gulis subscriptis festivitatibus, videlicet ipsius *Bartholomæi*, in cuius honorem ecclesia est fundata, Nativitatis, Epiphaniæ, Resurrectionis Domini & Pentecostes; Nec non Annunciationis, Purificationis & assumptionis beatæ *Mariæ* virginis gloriosæ, & beatorum *Petri & Pauli* Apostolorum, in dedicatione prædictæ ecclesiæ & per ipsius sancti *Bartholomæi* octavas, devote accesserint annuatim: vel qui ad fabricam, luminaria, ornamenta, structuram, seu alia necessaria ipsius ecclesiæ, manus porrexerint adjutrices, aut qui in bona sui corporis sanitate, vel etiam in extremis laborantes, quicquam suarum prædictæ ecclesiæ legaverint facultatum ex omnipotentis Dei misericordia, & beatorum *Petri & Pauli*, Apostolorum ejus, ac sanctorum autoritate confisi, *Singuli nostrum singulis, quadraginta dierum indulgentias, de in junctis eis pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxamus.* Dummodo Dicecesani voluntas ad id accesserit & consensus. In cuius rei Testimonium præsentis literas nostrorum sigillorum fecimus appensione muniri. Datum *Romæ* Anno Domini MC^o C^o C^o. Pontificatus Domini *Bonifacii VIII.* Anno sexto.

XVIII.

GISELBERTI Arch. Diploma,
quo Civibus de *Holstede*, *Apelderstade*,
Catencampe, &c. propter varia & in-
tolerabilia impedimenta, ipsis propter
Guerram illata, licentiat, vt certis con-
ditionibus in prædictis villis Ec-
clesiæ & Cæmiteria conse-
crentur. A. 1300.

(ex Membran.)

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ
Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus,
Henricus Decanus, totumque ejusdem
Ecclesiæ Capitulum, ac *Hilboldus* Comes
de *Oldenborch*, omnibus præsentia visuris seu
audituris salutem in Domino. Noverint
universi, quod Venerabilis Domina *Sophia*,
Bersensis Ecclesiæ Abbatissa, totusque Con-
ventus ejusdem Ecclesiæ, Dei pietate ipsis an-
nuente ad memoriam revocaverit varia &
intolerabilia impedimenta, quæ Civibus de
Holstede, *Apelderstede*, *Catencampe*, *Alber-
tingh*, *Negenstede*, *Henstede*, *Wubendesen*,
& *Ochtmunde*, & indifferenter omnibus sub
nostra

nostra fitis advocatia, propter Guerram continuam sunt illata; quare ut in omnibus villis, sub nostra constitutis Advocatia, tam scriptis, quam non scriptis, Ecclesie cum Cæmeteriis consecrentur licentiando favorabiliter admiserunt, iu quibus agricolæ copotum & rerum necessariorum securitate possint per divinum adjutorium conservari; tali conditione apposita, quod si ex hujusmodi consecrationis gratia hominibus Ecclesie *Bersensis*, earumque villarum sub advocatia nostra existentium in eorum cæmeteris fuerit conservata certa - - - Ecclesie *Bersensi* conditione quibus de postea solvere tenebuntur, non obstante quocunque tempore anni in villis vei Domibus ubi habitant, incendii periculum patiantur. Etiam adjectum est conditionaliter, quod non defraudetur eorum vera parochialis Ecclesia *Bersensis* propter dictam consecrationem, & in suo jure nullum patiatur detrimentum. Etiam adjectum est, quod nullus aliquo tempore in novis Ecclesiis in parochia *Bersensi* existentibus celebrabit, nisi de Abbatissæ, & conventus fuerit benivola voluntate. Ut hæc scripta firma permaneant nostris sigillis fecimus roborari. Datum & actum in *Bersen*. Anno Dni, M^o CCC^o in die *Jacobi* Apostoli.

XIX.

GISELBERTI Arch. Diploma,
 quo civibus de *Grafstede*, de *Rigmore*
 & de *Bramstede* propter Gverram im-
 piam & continuam, qua ipsis varia
 impedimenta sunt illata, licentiat, vt
 in prædictis villis Ecclesiæ cum Cœ-
 miteriis consecrentur. A. 1301.

(ex Membran.)

GISELBERTUS Dei Gratia Sanctæ
G *Bremensis* Ecclesiæ Arch. episcopus, H.
 Decanus, totumque ejusdem Eccle-
 siæ Capitulum, ac Ger. Comes de *Brochu-*
sen, omnibus præsentia visuris vel auditoris
 Salutem in Domino. Noverint univcrsi
 quibus præsentia fuerint recitata, quod Ve-
 nerabilis Domina *Agnes de Oldenborch*, *Ber-*
sensis Ecclesiæ Abbatissa. totusque ejusdem
 Ecclesiæ Conventus de pietate ipsis annu-
 ente ad memoriam revocavit varia ac intole-
 rabilia impedimenta, quæ Civibus de *Graf-*
stede, de *Rigmore*, & de *Bramstede*, prop-
 ter

ter Gweram impiam & continuam sunt il-
lata, quare vt in præscriptis villis Ecclesiæ
cum Cæmeteriis contectentur licentiando ad-
miserunt, in quibus homines ac incolæ præ-
scriptarum villarum non solum corporum
verum & necessariarum rerum securitate pos-
sint per diuinum adiutorum conservari,
quodsi ex huiusmodi consecrationis gratia
frumentum siue annona hominibus Claustrum
Bersensis, earumque villarum vel locorum
in prædictis Ecclesiis, vel cæmeteriis fuerint
conservata, ad persolvendum censum Eccle-
siæ *Bersensi* debitum tenebuntur, & si in vil-
lis vel domibus ubi habitant, quod absit, quo-
cunque tempore anni incendii periculum pa-
tiantur. Tali conditione apposita, ne eorum
vera parochialis Ecclesiæ *Bersensis* a præfa-
ctis Civibus propter prædictam consecrati-
onem in aliquo defrauderetur, vel in suo jure
ullum patiatur detrimentum, & ne etiam
aliquis ausu temerario in jam sæpe dictis Ec-
clesiis ullo tempore presumat celebrare, quam
de præscriptæ Abbatissæ, & Abbatissarum
eam subsequentiũ consensu fuerit, ac be-
nivolâ voluntate. Vt autem præscripta ir-
revocabilia maneant atque rata præsentia si-
gillorum nostrorum sunt munimine robo-
rata. Datum *Bersen*. An. Dom. M^o CCC^o I^o
in die *Jacobi* Apostoli.

XX.

GISELBERTI charta, qua confirmat filios *Lippoldi*, dicti *Monech*, vendidisse Abbati de *Lucka* Advocatiam in *Tedenevere* pro uno quadrante in *Rokwinkele*. A. 1305.

GISELBERTUS Dei Gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus præsens scriptum visuris, salutem in Domino. Notum facimus tam præsentibus quam futuris, quod *Fridericus Lippoldus* & *Gerhardus*, filii *Lippoldi* dicti *Monech*, coram nobis constituti, cum eorum Patruo *Friderico* milite, de consensu heredum suorum protestati sunt, se vendidisse Dno Abbati & Conventui de *Lucka*, Advocatiam duorum quadrantum & dimidii in *Tedenevere* pro uno quadrante in *Rockwinkele*, quam a nobis jure tenuerunt feudali, & nos ob spem retributionis æternæ eandem contulimus Ecclesiæ supradictæ. Acta sunt hæc An. Dni M^o CCC^o V^o sequenti die Inventionis sanctæ Crucis,

CODICILLVS
DIPLOMATUM
HILGENRODENSIVM

SIVE
MONUMENTA INEDITA

Historiam

MONASTERII IN
HILGENRODE

ORDINIS SANCTI
BENEDICTI
DIOCESIS

Bremensis
ILLUSTRANTIA.

Vorbericht.

Sir waren gewillet, eine kurzgefaßte historische Nachricht von dem uns benachbarten Benedictiner Kloster Zilgenrode zu geben; welcher Arbeit wir aber iho desto mehr entübriget bleiben können, je zuverlässiger wir wissen, daß die gelehrte und fleißige Feder des Herrn Pastoris Primarii und Superintendenten Rathlefs zu Nienburg damit beschäftigt sey, uns nechstens eine vollständige Historie dieses Klosters in die Hände zu liefern.

I.

SIGFRIDI Archiepiscopi *Bremens.*
Diploma, quo *Friderico de Machten-*
stede potestas datur, vendendi paludem
desertam inter *Brinken, Machtenstede*
& *Huchtingen*, quibuslibet Emtoribus
jure Hollandrico possidendam, dictis-
que emtoribus sua jura confirman-
tur. (Annus deest referendum ad
an. 1171. vid. Part.

I. p. 3.)

SIGFRIDUS Dei gratia *Bremensis* Ec-
clesiæ Archiepiscopus, vniversis Christi
fidelibus, præsentibus & futuris salu-
tem. Ad hoc in ecclesia Domini locum
regiminis & excellentiam dignitatis, no-
bis a Deo concessam esse, cognoscimus,
ut ipsum præ oculis habentes Justitiæ stu-
deamus & veritati voluntarium præbea-
mus assensum. Omnibus itaque Christi-
anis natis & nascituris insinuamus, qualiter
Fridericus de Machtenstede, Ministerialis no-
ster, sua devotione obtinuit, ut paludem in-
ter *Brinken & Machtenstede & Huchtingen*
E e possi-

positam, nostra auctoritate & permissione venderet quibusdam emtoribus, sibi & suis hæredibus Jure hollandrico possidendam. Veruntamen, quoniam Termini prædictarum villarum longe porriguntur in hanc paludem, condictum est, ut ante venditionem istam termini, cujusdam villæ disquirantur & tam curiæ nostræ *Brinkem*, quam cæteris mansis, cujuscunque fuerint, quicquid sui juris est secundum quantitatem terminorum æqua distinguatur distributione & sit in voluntate Dominorum ad quos hi mansi pertinent, sive velint hanc partem paludis, quæ suis mansis convenire potest, *jure Hollandrico* vendere, sive suis usibus reservare. Decima paludis, quæ prædictæ Curie nostræ & cæteris mansis ecclesiæ assignata fuit, nostra erit, libere reliquum concessimus prædicto *Fridrico*, ut etiam prædictis emtoribus nulla injuria possit inferri, justitiam eorum distincte fecimus notari; scilicet, ut dent undecimum manipulum pro decima, pro pullo equino nummum, pro vitulo dimidium, decimum examen apum, decimum agnum, decimum porcellum, decimum anserem. Summa compositio ipsorum ante secularem judicem non facit, nisi quatuor solidos nummorum, pro banno judicis dabuntur octo nummi; si quis non venerit ad prætorium tempestive vel sine licentia recesserit, octo nummos dabit. In festo *S. Martini* dabunt de quo-

quolibet manso nummum pro censu & hi nummi dividuntur & dimidia pars dabitur ecclesiæ, quæ erit in ipsis novalibus & dimidia pars ecclesiæ *Machtenstede*, dimidium mansum Hollandricum cum decima dabunt ad ecclesiam, quæ erit in ipsis novalibus, & tantundem dabunt ad ecclesiam *Machtenstede*; Juramentum ante judicem secularum facient sine Infidiis verborum quod Teutonice *vare* dicitur. Si quis eorum commiserit capitalem sententiam secundum legem terræ judicabitur. Non amplius, quam ter in anno servabunt prætoria. Hæc autem omnia ut prædictis Incolis, nunc & semper rata & inconvulsa permaneant, præsentem paginam conscribi, & nostra bulla fecimus insigniri, addentes, ut quicumque injuste immutaverit, anathema sit. Testes autem hujus actionis sunt Canonici majoris ecclesiæ *Fridericus*, Decanus, *Jacobus* Custos, *Rudolphus* Præpositus de *Repebæte*, nobiles quoque, *Otto Marchio* de *Brandenburg*, *Theodoricus*, Comes de *Wirbene*, *Albertus* Comes de *Osterburg*. Ministeriales vero *Gerunger*, *Engelbertus*, *Fridericus* de *Machtenstede*, *Tidwardus Alardus*, & alii quamplures.

II.

SIGFRIDI Archiepisc. *Brem.* Diploma, quo *Friderico de Machtenstede* cœnobium in Archiepiscopatu suo fundare permittit, ejusque foundationem confirmat. (Annus deest. Facta autem hæc fundatio A. 1171.)

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis!
Sigfridus Dei gratia *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus præsentibus & futuris salutem in eo, sine quo non est salus. Multas ecclesiarum ruinas quotidie videmus & fieri dolemus & de amplianda religione, si quis cogitaret, spiritualiter exultare deberemus, quod, quia perrarum est, eos qui hoc affectant, debemus manu tenere & in hoc sancto proposito confirmare, & scripti nostri patrocinio communire. Attendat ergo tam præsentium universitas, quam futurorum posteritas, quod cujusdam Ministerialis nostri *Friderici*, pia devotione commoiti, cœnobium in Archiepiscopatu nostro in fundo *Beati Petri*, in loco qui *Machtenstede* vocatur, fundari permisimus & fratribus secundum Regulam *Beati Benedicti* viventibus ad serviendum Deo

Deo commisimus & tradidimus. Quem locum præfatus *Fridericus* secundum possibilitatem suam in possessionibus pie respexit, quas ad munimentum ibidem degentium hic subnotari postulavit. Unum mansum de proprietate sua *Weye*, alterum *Machtenstede*, cum decima ejusdem mansi, quem a nobis cambivit. Item quartam partem Mansi & Domum *Conradi*. Item Molendinum unum. Hæc omnia pro remedio animæ suæ & suorum, cum consensu hæredum suorum Deo & sanctæ Dei Genetrici, præfato cœnobio contulit. Ipsius etiam arbitrio & voluntate irrevocabiliter statuimus, ut unus filiorum ejus, quem tamen fratres cœnobii elegerint, Advocatus sit, nihil acturus, nisi a fratribus citatus. Ut autem hujus rei omnem ambiguitatem tollamus, præsentem paginam veritatem hujus rei continentem, sigilli nostri impressione signavimus & maledicta in eum, qui hæc turbare præsumserit, nisi resipuerit, congestimus. Testes hujus rei sunt *Otto* Major præpositus, *Fridericus* Decanus, *Otto* Episcopus, *Jacobus* Custos, *Alebrandus* Scholasticus, *Hardwicus* Cellerarius. Nobiles vero *Ludewicus* Comes *Godeschalkus Thiefholt* *Arnoldus* de *Westen*. Ministeriales vero, *Gernandus*, *Marquardus*, *Engelbertus*, *Titwardus*, *Alardus* & cæteri quam plures.

III.

GERHARDUS Arch. *Brem.* decimam de Villa *Ristede*, quam *Alardus* Advocatus resignavit, Cœnobio in *Hilgenrode* possidendam contradit. A. 1217.

GERHARDUS Dei gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus hanc paginam legentibus, salutem in eo, qui est omnium talus. Officii nostri debitum exigit singularum ecclesiarum, quæ in nostro Archiepiscopatu constitutæ sunt, curam agere, & earum utilitatibus, in quantum possumus, efficaciter intendere. Inde est, quod decimam de villa *Ristede*, quam Ministerialis noster *Alardus*, Advocatus, a nobis tenuit in beneficio, quam etiam pro Marcis LXXX quas a præposito de *Hilgenrode* Domino *Anselmo* recepit, in manus nostras, cum hæredum suorum collaudatione, resignavit, eidem cœnobio Jure perpetuo possidendam contradimus. Ne vero imposteriorum super hac nostra donatione Monasterio præfato aliqua moveri possit quæstio, hanc chartam conscribi & sigilli nostri appensione roborari præ-

præcepimus. Hujus actionis Testes sunt *Henricus*, Abbas *Rastadensis*, *Hermannus*, Abbas *Sancti Pauli Bremensis*, *Burchbardus* Major præpositus, *Bernhardus* Decanus, *Henricus* Scholasticus, *Gernandus* Cellerarius, *Henricus* & *Burchbardus*, Comites de *Aldenburg*, *Didericus* Dapifer, *Brunnignus* & *Theodardus* de *Brema*, *Hildewardus* de *Wersebe*, *Henricus* de *Hafbergen* & alii quam plures. Acta sunt hæc anno incarnationis Domini M^o CC^o X^o VII°.

IV.

GERHARDUS Arch. *Brem.* Decimam in *Huchtingen*, quam filii *Alberonis de Line* resignarunt cœnobio in *Hilgenrode* confert possidendam.

A. 1222.

In Nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen! GERHARDUS Dei gratia, sanctæ Ecclesiæ *Bremensis* Archiepiscopus, Universis Christi fidelibus, tam natis, quam nascituris in perpetuum. Ex administratione curæ pastoralis, quam licet indigni suscepimus, nos ad hoc constitutos esse, recognoscimus, ut ecclesiis nobis commis-

E e §

sis

sis ita studeamus præesse, ut videamus et-
 jam prodesse, & quæ sub nostro sunt regi-
 mine constitutæ per nos incrementum se
 gaudeant accepisse. Sciant igitur præsentēs
 & cognoscant posterī, quod, cum ecclesia de
Hilgenrode decimam in *Huchtingen* a filiis
 Domini *Alberonis de Line*, videlicet *Albe-
 rone Juniore* & fratribus suis *Johanne* &
Friderico Centum & quinquaginta Marcis
 comparasset, memorati *Alberonis* filii, jam
 dicti, ipsam decimam, quam ab Ecclesia
 & nobis tenuerunt in feodo cum omni jure
 nobis de pari voto & consensu voluntario
 resignarunt, nos quoque, ut nostri est offi-
 cii, Ecclesiarum incrementa diligentes præ-
 notatam decimam cum omni juris integri-
 tate de consensu Capituli Majoris, & Mi-
 nisterialium præfato cœnobio contulimus
 possidendam; Verum ne hæc nostræ aucto-
 ritatis donatio fraudibus malignantium ex-
 poni possit impostero, præsentem super
 hoc paginam conscribi & sigilli nostri ap-
 pensione decrevimus roborari. Hujus rei
 Testes sunt *Burchardus* Major præposi-
 tus, *Bernhardus* Major Decanus, *Henricus*
 Scholasticus, *Sigebodo* in *Repeholte* præpo-
 situs, *Johannes* sancti *Wilhardi* Præpositus,
Albertus Cellerarius, *Johannes* de *Bever-
 stedt*, *Hermannus* de *Langesforde*, Majoris
 Ecclesie Canonici; *Henricus*, *Buchardus*
Christianus, Comites de *Aldenborg*, *Rudol-
 phus*

phus de Stotlo, *Walterus de Hamersleven, Didericus Dapifer, Ericus de Bederkesa, Thedwardus de Brema, Jacobus de Urbe, Henricus, Didericus, Albero, fratres de Stelle Gerdfridus Wideke, Martinus de Hutba, Brunningus de Brema Segebodo de Borch, Winandus Hildenvardus de Aldenborg, Gerbardus Friso & alii quam plures; Datum Bremae, anno incarnationis Dni. M^o CC^o XX° II°. Calend. Juny Indict. decima Pontificatus nostri Anno Tertio, In Dei nomine Amen,*

V.

JOHANNES Dux de Brunswick ad petitionem Comites Henrici de Hoya Curiam in Machtenstede Conferret Coenobio in Hilgenrode.

A. 1233. *

IO. Dei gratia Dux de Brunsewick omnibus hoc scriptum visuris salutem, Ad notitiam universonum volumus pervenire, quod nos propter petitionem fidelium nostrorum comitis, *Henrici de Hoya, Comitis Henrici de Dannenberg, & aliorum fidelium nostrorum* Curia

nam inspecturis in perpetuum. Quomodo
acta hominum oblivio inimica memoriæ,
per longam temporum evolutionem sepeli-
re solet, diligentia vigilantiori adhibita fa-
ctum nostrum laudabile scriptis est testimo-
niis firmatum, decrevimus omnibus decla-
rare. Unde est, quod ad notitiam tam fu-
turatorum quam præsentium volumus perve-
nire, quod nos de liberalitatis nostræ mu-
nificentiâ ob *reverentiam beatæ Dei geni-
tricis* semperque virginis *Mariæ* pro *reme-
dio animæ nostræ*, nec non & pro salute ani-
mæ bonæ memoriæ, *Hermanni de Lippia*
*fratris nostri a Stedingis occisi, decimam Ha-
dinghusen & Pestinghusen* a quodam milite
Henrico antiquo nomine, & suis hæredibus
nobis liberaliter resignatam, proprietatem
ejusdem decimæ *Ecclesiæ beatæ Mariæ in*
Hilgenrode contulimus perpetuo possiden-
dam & ut hæc futuris innotescant, & a
præsentium non excidant memoria sive no-
titia, rataque semper maneant & in convul-
sa, ea fecimus huic paginæ annotari, &
paginam sub notamine nominum eorum
quæ interfuerunt & sigilli nostri munimine
insignire hujus rei testes sunt *Henricus Ab-
bas St. Pauli in Brema*, *Gernandus* Decanus
Bornb Custos major, *Willbrandus Arnoldus*
vice dominus, *Alexander* Scholasticus, Ca-
nonici *Bremenses* *Jacobus de Urbe* & *Otto*
filius suus, *Martinus de Hutha* & *Luderus* fi-
lius

lius suus, *Wilhelmus de Bederkesa*, *Godofridus* Advocatus *Stadensis*, *Iwanus de Blithrestorpe*, *Johannes & Luderus* fratres de *Mercella* milites. *Otto Rufus*, *Otto* Advocatus, *Johannes* filius, *Dominæ Ide*, *Henricus de Borken*, *Albero Donneldey* *Burgenses* *Bremenses* & alii quam plures; Acta sunt hæc in Die decollationis beati *Johannis Baptiste* Anno *Dominicæ Incarnationis*. M^o CC^o XXX° VII. pontificatus nostri anno octavo decimo. Datum *Bremæ* per manus *Joh. Capellani* feliciter. Amen.

VII.

CONSULES BREMENSES confirmant resignationem dimidii quadrantis in *Gronlande*, factam *Coenobio* in *Liliendale* ab *Hermanno Stake*. A. 1259.

CONSULES BREMENSES universis Christi fidelibus præsentem paginam inspecturis, quicquid Deus suis repromisit fidelibus. Ne ea quæ inter præsentem laudabiliter geruntur in oblivionem transeant futurorum, scire volumus,
tam

tam natos, quam nascituros, quod *Hermannus Stake* coram nobis constitutus, dimidium quadrantem in *Gronlande*, quem frater *Volquimus* olim ecclesie in *Liliendale* contulerat, quem idem *Hermannus* de ecclesia eadem fœdaliter tenuit, recepta pecunia super ipsum dimidium quadrantem erogata ecclesie in *Liliendale* libere resignavit. Et Dominus *Albertus* ejusdem ecclesie Præpositus concessit eidem *Hermannus* alium dimidium quadrantem in eadem villa situm a Domino *Alardo* de *Vealie* ecclesie memoratæ collatum censualiter sub forma subscripta, ita videlicet, ut supradictus *Hermannus* in primis quatuor annis immediate sequentibus, quolibet anno quinque quartas avenæ claustrum prænotato censualiter exhibeat. Quibus elapsis, idem *Hermannus* & uxor sua dabunt de eodem dimidio quadrante singulis annis cœnobio memorato plaustratam & dimidiam avenæ, quamdiu spiritus vitæ regnaverit in ipsis, quorum corpora dum matrem omnium adigerint, prædictus quadrans vacat ecclesie prænotatæ cum omni utilitate & fructu, qui exinde poterit provenire. Et idem claustrum ejusdem medii quadrantis libera gaudebit locatione, & hæredes antedicti *Hermanni* & uxoris suæ nihil juris habent in ipso. Ad sufficientem igitur horum cautionem sæpe dictus *Hermannus* memoratæ ecclesie & *Engel-*

gelberto de *Huchtinge* Burgensi nostro terram integram in *Huchtinge* in restaurum obligavit; *Engelbertus* vero de *Huchtinge*, hac obligatione cum *Hermanno Rust* & *Olden* recepta promisit in manus Domini *Meinwardi* de *Oldenesche*, quem præpositus *Albertus* in tutorem elegerat, inviolabiliter observari; hujus rei testes sunt *Otto*, *Rufus*, *Bodekinus* filius *Kerstiani*, *Luderus* de *Arsten*, *Rudolphus* de *Rubten*, *Albero* *Doneldey*, *Ratdamus* *Henricus* dictus *Pape*, *Alexander* filius *Ottonis* *Rufi*, *Johannes* filius *Meinwardi* *Reimarus* & *Johannes* de *Morzele* tunc temporis consules. Acta sunt hæc in *Paradiso* Forensis Ecclesiæ in *Brema* Anno Dni. M^o CC^o LIX. datum in Die beati *Georgii* Martyris.

VIII.

THEODORICUS *Canonicus St. Willehadi Brem.* confert Ecclesiae in *Hilgenrode*, pro salute animarum, suae & parentum, dimidiam terram in *Kerkbuchtingen*, ex quibus IX. Fertones singulis annis transibunt ad Infirmarium. A. 1288.

LDOLFVS Dei gratia praepositus; *Margareta* Priorissa, totusque conventus monialium in *Hilgenrode* Ordinis sancti *Bened. Brem.* Diocesis omnib. hanc litter. visuris, salutem in eo, qui salutem contulit toti mundo. Noveritis quod Dominus *Theodoricus*, *Canonicus Ecclesiae Willehadi, Bremens.* Filius quondam *Ottonis Ruffi*, civis ejusdem civitatis, comparavit dimidiam terram, sitam in *Kerkbuchtingen*, cum omnibus suis attinentis, pro triginta Marcis ab heredibus Domini *Rudolphi de Verda*, quondam civis *Bremensis*, quam contulit Ecclesiae nostrae pro salute animarum suae videlicet, & parentum suorum; ea tamen conditione, quod, quamdiu vi-

xerit *Elisabeth* & *Gertrudis* filiae fratris sui & *Elisabeth* filia sua, sorores nostrae dabimus eidem *Theodorico*, aut cuicumque dictarum sororum nostrarum curam habere videbitur, singulis annis novem fertones *Bremensis* argenti & ponderis quorum medietatem dabimus in festo *S. Martini* & medietatem in *Epiphania* Domini, nomine annuae pensionis, cum autem dictarum sororum nostrarum unam decedere contigerit, tunc tertia pars dictae pensionis transibit ad infirmarium nostrum, * videlicet tres fertones. Verum cum alteram mori contigerit, tunc pars illi deputata transibit ad tertiam, qua defuncta pensio videlicet novem fertonum integraliter transibit ad infirmarium nostrum & praesentabitur illi, cui dicta domus pro tempore commissa fuerit, annis singulis expedite. Porro, si praedictam pecuniam non dederimus temporibus ac etiam, si eam ad infirmarium nostrum transire non fecimus, ut supra dictum est, consensimus in hoc, quod memorata bona redibunt libera ad praedictum Dominum *Theodoricum*, aut fratres suos, aut propinquiores amicos, post unum mensem computandum a die monitionis! si infra eundem mensem satisfacere neglexerimus, nec de cetero nobis, aut ecclesiae nostrae in iisdem bonis aliquid juris poterimus vindicare. Hujus

* ita dicitur conclave infirmarum in Monasteriis.

Hujus rei testes sunt *Albero & Henricus*, dicti *Doneldey*, *Godschalcus Friso*, *Alexander* frater memorati Domini, *Theod. Job.* & *Ludovicus de Verda* Cives *Bremenses* & alii quam plures fide digni, in quorum omnium testimonium sigillis nostris roboravimus præsens scriptum. Datum *Bremæ* anno Domini M^o CC^o LXXX. Octava, in die *Margaretæ* Virginis.

IX.

GERHARDUS miles, dictus de **BREMA**, uxorem *Giselberti* de *Werwe* cum omnibus pueris suis resignat clauastro in *Hilgenrode*, in permutationem accipiens aliam mulierem & tres marcas uno fertone minus

A. 1289.

Ego **GERHARDUS** miles dictus de **BREMA** & *Nicolaus* & *Liborius* & *Gerbardus* filii mei, notum facimus universis, quod nos uxorem *Giselberti* de *Werwe*, *Albeidin* nomine, quæ nostra fuit propria, cum consensu hæredum nostro-

F f

rum

rum, in manus Præpositi & Monialium
Claustri in Hilgenrode, cum omnibus pu-
eris suis, resignavimus præsentium testimo-
nio Litterarum, pro qua quidem uxore,
dicti *Giselberti*, Præpositus dicti Clau-
strum cum consensu omnium Monialium, in manus
nostras quandam mulierem morantem in
Machtenstede, quæ *Witburgis* vocatur, in
permutationem resignarunt, cum qua nobis
tres marcas, uno fertone minus addiderunt,
præfatus Præpositus & Moniales dicti Clau-
stri *Bremensis* ponderis, & argenti. Testes
autem autem hujus rei sunt Venerabilis Vir
Dominus *Marquardus* dictus *de Bederikesa*,
Canonicus Majoris Ecclesiæ *Bremensis*, &
Dominus *Johannes de Everse* & Dominus
Bartholdus de Line, & Dominus *Erpo* &
Domini *Fridericus*, Fratres dicti *de Line*,
Milites *Conradus de Berighen*, & *Cono de*
Weige, *Herbordus* filius Domini *Alberonis*
de Brema, & *Johannes* filius Domini *Libo-*
vii de Brema famuli. In signum autem
rei factæ commune sigillum fratrum nostro-
rum præsentibus duximus apponendum.
Datum *Bremæ* anno Dni M^o CC^o XXC^o IX°.
Sabbato post Nativitatem *B. Mariæ Virginis*.

X.

OTTO & JOHANNES *Comites*
in Oldenburg confirmant resignationem
 & permutationem præcedentem

1289.

O T T O & J O H A N N E S Dei gratia
Comites in Oldenburg, universis Chri-
 sti fidelibus præsentia visuris, salu-
 tem. Noverint singuli & universi præsens
 scriptum inspecturi, quod in præsentia no-
 stra constituti *Gerhardus Miles*, & ipsius fi-
 lii *Nicolaus*, *Liborius*, *Gerhardus*, & *Alt-*
mannus dicti de Brema, uxorem *Giselberti*
 dicti de *Werwe*, *Adelheidin* nomine, quæ
 ipsorum erat propria, cum consensu hære-
 dum eorundem, in manus Dni. *Ludolphi*
Præpositi & Monialium Claustræ Hilgenrode,
 cum universis pueris jam dictæ fœminæ li-
 bere resignarunt; pro qua quidem uxore di-
 cti *Giselberti*, Præpositus & Conventus
 ejus Claustr. mulierem quand. in *Machtenstede*,
 quæ *Witburgis* vocatur in permutationem
 reddiderunt, pro qua itaque venditione & per-
 mutatione idem Præpositus tres Marcas uno

fertone minus addidit, *Bremensis* ponderis
atque argenti. Insuper dictus Miles & ejus
filii Præposito & suo Conventui firmam
Warandiam sub fide data, ne in posterum
aliquis violentiam iisdem Monialibus
& Præposito inferat, promiserunt in his
scriptis. Testes hujus rei sunt *Albero de*
Brema, *Gerlacus de Oldenborg*, *Altmannus*
de Hederikesa, *Henricus Moileke*, *Henricus*
de Line, *Miliges*, *Helmericus dictus Grans*,
Rittbertus, *Gerhardus & Theobardus* fra-
tres, dicti *Brawen*, & *Martinus dictus Os-*
brant, *Civis Bremensis* & alii quam plures
fide digni. In cujus etiam testimonium
nostra sigilla duximus apponenda. Datum
Oldenborg anno Dni. M^o CC^o LXXXIX°.
in Die *St. Lamberti* Episcopi & Mar-
tyris.

XI.

Consules WILDESHUSENSES
testantur *Egwertum* vendidisse clauistro
in *Hilgenrode* XIIX modios filiginis
Wildesbusensi modio mensuran-
dos. A. 1295.

Omnibus præfens scriptum visuris Con-
sules *oppidi Wildesbusen salutem*. No-
tum facimus, quod in nostra præsen-
tia constituti Domina *Adelheidis dicta de*
Dötelinghen, Ekwardus & Henricus filii sui
recognoverunt publice, quod ipsa *Adelhei-*
dis, nec filii sui prædicti, nihil juris habent,
nec etiam aliquis hæredum ipsorum, in bonis
in *Dötelinghen sitis*, quæ dicuntur vulga-
riter *Höve*, quæ colit *Fridericus* Villicus
monasterii de *Hilgenrode*, post obitum do-
minæ *Adelheidis* prædictæ, sed ea bona cum
omnibus juribus & pertinentiis Clauistro de
Hilgenrode jure perpetuo permanebunt.
Quod per appensionem sigilli nostri præsen-
tibus protestamur. Datum *Wildesbusen*
anno Dni. M^o CC^o XC^o I^o. in quinta feria
post dominicam *Misericordias Domini*.

XII.

Consules WILDESHUSENSES
testantur *Egwertum* vendidisse Clau-
stro in *Hilgenrode* XIIX modios filigi-
nis, *Wildesbusensi* modio mensu-
randos. A. 1295.

Omnibus hoc scriptum visuris seu audi-
turis *Consules* WILDESHU-
SENSES salutem in vero salutari.
Tenore præsentium recognoscimus publice
protestando, quod *Egwertus filius Henrici*,
quondam nostri concivis, in nostra præsen-
tia constitutus, coram nobis recognovit, se
perpetuo vendidisse claustro in Hilgenrode de-
cem & acto modios filiginis, *Wildesbusensi*
mensurandos modie in duobus lib. mansis sitis in
North-Dötlingen, quondam *Egwerto* de *Döt-*
lingen pertinentibus, quam annonam prædi-
ctus *Egwertus* hæreditaria successione habuit
ibidem, & eandem, nobis præsentibus, li-
bere dicto Claustro resignavit, etiam in no-
stra præsentia dimisit, si aliquid juris ad
eum pertinere videbatur in manso, prædi-
ctæ villæ, quem colit *Fridevicus* præfati
Claustri Villicus & Lito. Ut autem præ-
dicta

dicta firma permaneant, & inconcussa, ea
 coram nobis rationabiliter facta protesta-
 mur. Ideo nos subscripti testes sumus,
Borchardus Slake, Arnoldus de Kokeffum,
Albertus, filius Wulfbardi, Conradus, filius
Conradi, Rateke, filius Alberti de Boklo,
Willekinus de Amelinghusen, Johannes de
Spenningsede, tunc temporis Consules, &
 hanc literam præfato Claustro nostræ Civi-
 tatis sigillo in prædictorum testimonium tra-
 didimus roboratam. Datum *Wildesbusen,*
 Anno Domini M^o CC^o XC^o V^o. in die Be-
 ati *Lamberti Martyris & Pontificis.*

XIII.

Conventus Sanctimonialium in MA-
LEGHARDEN vendit clauistro in
Hilgenrode bona sua in *Gronlande*
 sita, pro CXXX. Marcis.

Anno 1301.

HENRICUS Dei gratia Præpositus,
 Priorissa, totusque *Conventus moni-*
alium in Malegharden, Osnabrügen-
sis Diocesis, ordinis Sti. Benedicti; univer-
 F f § fis

fis hanc literam visuris salutem in Domino. Ad perpetuam rei memoriam notum facimus universis, quod nos unanimi consensu vendidimus honorabili viro *Ludolpho* Præposito, totique conventui Sanctimonialium in *Hilgenrode Bremensis* Diocesis, nostri Ordinis pro *centum & triginta Marcis Bremensis* argenti & ponderis, *bona nostra in Gronlande sita*, cum omnibus suis juribus & pertinentiis, sicut nos ea possedimus per centum annos & amplius, justo emtionis titulo, perpetuis temporibus possidenda, offerentes eis instrumenta nostra super eisdem bonis confecta & nobis donata. In signum & testimonium, quod nos dicta bona libera, & bona vendidimus voluntate, præsentibus erant honorabiles viri *Johannes* Decanus & Capitulanus Ecclesiæ *Wildesbusensis*, *Henricus* & *Ludolphus* Canonici *Bersenses*, *Burchardus* de *Riiffene* & *Thetmarus* dictus *Bolland*, Milites; & alii quam plures fide digni. In quorum omnium testimonium sigillis nostroroboravimus præsens scriptum. Datum & actum in *Wildesbusen*, Anno Domini M^o CCC^o I^o. in Oçtava Nativitatis Beati *Johannis Baptistæ*.

XIV.

Consules Civitatis BREMENSIS testantur filium *Sigebodonis* vendidisse clauistro in *Hilgenrode* quædam bona sita in *Brockbüchtin-*
gen An. 1309.

Universis hoc scriptum visuris, seu audituris *CONSULES Civitatis Bremensis*, Salutem in Domino. Noveritis, quod *Hermannus* filius *Sigebodonis*, *Detburgis* sua uxor, & eorum filius *Thiedericus* nostri concives, in nostra præsentia constituti publice recognoverunt, quod ipsi *justo venditionis* titulo vendidissent nomine suo, & omnium heredum suorum nomine, Domino *Franconi* Præposito, *Swanehildi* Priorissæ ac toti *Conventui* Monasterii *Stæ. Mariæ Sanctimonialium* in *Hilgenrode* Ordinis *Sti. Benedicti Bremensis* Dicecesis, quædam bona sita in *Broekbuchting*, quæ septem *Veerdenldel* vulgariter nuncupantur, quæ eorum propria solummodo exstiterunt *pro centum & septuaginta Marcis Bremensis* ponderis & argenti, quas centum & septuaginta *Marcas* recognoverunt, se totaliter

taliter recepisse. Quapropter prædicti *Hermannus Dithurgis*, sua uxor, ac *Thiedericus* eorum filius, coram nobis suo, & suorum verorum omnium heredum nomine dicta bona Præposito, Priorissæ & conventui supra dictis, præsentibus resignaverunt, promittentes ipsis præstare Warandiam debitam, secundum modum civitatis *Bremensis* antiquitus observatum. * In cujus rei testimonium nos *Meinbernus de Tyvera*, *Martinus Bucking*, *Henricus de Bramstede*, *Henricus Gerberti*, *Johannes de Revele* *Johannes Husmir*, *Hennericus de Lunne, Senior*, *Johannes de Vechta*, *Albertus de Steden*, *Fridericus de Rutben*, *Henricus Friso* & *Burchardus Haverbeckers*, Socii nunc consules in *Brema*, sigillo nostræ Civitatis roboravimus præsens scriptum. Datum *Bremæ* anno Dni. M^o CCC^o IX. feria quinta post Festum *B. Viti Martyris*.

* Die Statuta der Stadt Bremen, sind, wo nicht ehender, doch gewiß Ao. 1303. in ein gewisses System gebracht und aufgeschrieben, daß aber gleichwohl ein certum

jus consuetudinarium & certa juris dicendi norma längstens vorher gewesen sey, solches bekräftiget auch unter andern dieses documentum.

XV.

Nobilium 'a KLENKOCK charta,
 qua testantur se accepisse duas Mar-
 cas & dimidiam, pro quibus clau-
 strum in *Hilgenrode* sua bona in
Dalzelte obligaverat. A.

1340.

Nos *Harbardus, Harbordus & Conradus*
 Fratres filii *Alardi KLENKOCK*
 Militis bonæ memoriæ, *Famuli*, re-
 cognoscimus publice protestantes, quod
 religiosa DNa Priorissa, & convent. *Stæ Ma-*
rie in Hilgenrode, nobis duas *Marcas cum*
dimidia, pro quibus bona sua in *Dalzelte* pa-
 tri nostro & nobis obligaverant, plenarie per-
 solverunt, promittentes nihilominus eisdem
 Dominabus, quod si quis de nostris veris
 hæredibus, prætextu dictæ pecuniæ, ipsas
 impetere vel molestare præsumserit, quod
 absit, inde omnes debemus per omnia i-
 psas conservare, in cujus compositionis evi-
 dentiam sigilla nostra præsentibus sunt ap-
 pensa. Datum Ao. Domini M^o CCC^o XL.
 in *Dominica sanctæ Trinitatis*.

In

Inhalt des fünften Stück's.

I. Monumenta Inedita Historiam GISEL-
BERTI Archiepiscopi Bremensis illustran-
tia, enthalten XX. bisher ungedruckte Ur-
kunden.

II. Monumenta Inedita Historiam Mona-
sterii in HILGENRODE dioces. Bre-
mensis illustrantia enthalten XV bisher
ungedruckte Urkunden.

Die Fortsetzung dieser Urkunden folget im
Anfange des sechsten Stück's, welches be-
reits unter der Presse ist.

